

KLAMNÁ OPATŘENÍ v rámci OPERAČNÍHO MASKOVÁNÍ

Vývoj soudobých operací, ovlivněných zaváděním stále účinnější bojové techniky do výzbroje armád, spolu s rychlým rozvojem průzkumných prostředků (včetně kosmického průzkumu) vyvolal řadu změn v oblasti maskování, zejména na operačním a strategickém stupni. Vzniká potřeba posuzovat maskování z komplexu, nechápat je pouze jako součást zabezpečení bojové činnosti, ale vidět v něm i jeden z důležitých činitelů, ovlivňujících plánování boje a operace.

Oproti minulosti, kdy předmětem maskování byly převážně bodové cíle, narůstá v současné době význam maskování převážně velkých, prostorových cílů.

Tím nikterak nepozbývá na svém významu taktické maskování, které jednotlivými opatřeními vytváří ve svém souhrnu optimální podmínky pro maskovací operační, které může být účinným a často bude i jediným realizovatelným prostředkem kolektivní ochrany vojsk.

Ve svém článku rozeberu z tohoto pohledu některé problémy při uskutečňování klamných opatření v souboru ženijně technických opatření operačního maskování.

Faktory ovlivňující cíle a úkoly maskování

Za současného stavu průzkumné techniky je úplné skrytí, zejména prostorových objektů, v praxi velmi obtížné a často přímo nereálné. Dosažení úplného skrytí by si vyžádalo značné množství složitých a nákladných maskovacích prostředků, velký počet sil i dlouhou dobu na realizaci. Tato skutečnost vede k nutnosti spokojit se u prostorových objektů převážně jen s jejich **zne- nápadněním** a položením důrazu na realizaci **klamných opatření**.

Proto je dnes nutné chápat maskování jako souhrn základních opatření, kterými se jednak protivníkovi ztěžuje možnost zjistit objekty vhodné k napadení jeho prostředky ničení a jednak se jimi usměrňuje pozornost průzkumu

protivníka, případně vedení jeho úderů na cíle klamné. Při vhodné a dovedné realizaci tato opatření nepřímo přispívají i ochraně vojsk před účinky prostředků ničení protivníka.

Nový určující a zásadní vliv na maskovací opatření budou mít raketové prostředky a jejich použití, na něž bude soustředěn hlavní zájem průzkumu a které tedy v současné době budou zákonitě prvořadým předmětem zájmu i z hlediska operačního maskování.

Cíle a úkoly operačního maskování musí být v souladu s cíli a úkoly operace, budou vždy ovlivňovány konkrétními podmínkami, roční a denní dobou, povětrnostními podmínkami, jakož i činností protivníka, zejména jeho průzkumných prostředků. Operační maskování bude sledovat:

- vytváření příznivých podmínek k nečekanému a efektivnímu použití vlastních prostředků jaderného napadení,
- dosažení momentu překvapení nad protivníkem,
- snížení, nebo vyloučení ztrát po jaderných úderech protivníka,
- vytváření nejvýhodnějších podmínek k činnosti vlastních vojsk ke splnění cílů a úkolů operace.

Problematika klamných opatření

Klamná opatření operačního maskování je nutné realizovat v jednotě s bojovou a operační činností vojsk a při tom si uvědomit, že veškerá klamná opatření se minou účinkem, nepodaří-li se jimi upoutat zvýšenou pozornost nepřátelského průzkumu na zvolený objekt (prostor).

Při naznačování objektů (prostorů) je důležité dodržovat zásadu, že stupeň jejich nápadnosti musí odpovídat obdobným objektům ve skutečnosti. Účinnost klamných opatření tudíž vyžaduje, aby štáb navrhující a organizující klamná opatření, dokonale znal charakter demaskujících příznaků naznačovaných objektů (prostorů), které musí být v souladu se stupněm výcviku, organizací a materiálně technickým vybavením vojsk.

Má-li být při všech klamných opatřeních respektována zásada — s minimem sil a prostředků znázornit věrohodně maximum — pak je nutné zejména u prostorových cílů vyjít z hlavních demaskujících příznaků, jež jsou pro naznačený objekt (prostor) typické a na základě toho pak stanovit rozsah a druh imitovaných objektů a způsoby, kterými mají být v té které situaci naznačovány.

Při organizování klamných opatření je nutné dodržovat tyto obecné zásady:

- veškerá opatření musejí být v souladu s celkovým zámyslem operace a se skutečnou činností vojsk,
- opatření se musejí stát poutačem a přitahovat na sebe větší pozornost nepřítele, než opatření skutečná,
- v případě, že zastření skutečných objektů nebude uskutečnitelné a tím klamná opatření nebudou moci sehrát úlohu poutače, volí se metoda zmnožování cílů — tedy skutečnost a klam mají stejnou míru poutání,
- při rozhodování o operační sestavě vojsk respektovat záměry operačního maskování a při volbě prostorů k tomu vytvořit předpoklady,
- organizací a řízením plnění klamných opatření mohou být pověřeny pouze osoby, které dokonale zvládnou jejich použití,

— ne vždy značné množství klamných opatření bude mít vliv na klamání, ale vždy dovedné využití i menšího množství klamných objektů splní svoje poslání.

Budování klamných prostorů bude mít smysl a efekt tehdy, můžeme-li předpokládat, že:

a) v celém prostoru bude zjištěn takový souhrn demaskujících příznaků, že protivník jimi může ohraničit prostor jako zaujímaný určitým organickým celkem;

b) vlastní demaskující příznaky budou věrohodné natolik, že u nepřítele nedojde k pochybnostem, zda jde o prostor skutečný či klamný;

c) rozsah vytvářených demaskujících příznaků bude odpovídat maskovacím vlastnostem terénu a bude časově narůstat tak, jak tomu je ve skutečném prostoru.

Libovolné zmnožování demaskujících příznaků může vést v terénu s dobrými a velmi dobrými maskovacími vlastnostmi k tomu, že nepřítel rozpozná klamání, nehledě k tomu, že je to zcela neekonomické.

Volba optimální míry druhů, způsobů a počtů „ukazovaných“ objektů vyžaduje značné zkušenosti, aby klam od počátku nedával podnět k pochybnostem.

S plánovanými opatřeními můžeme seznámit pouze omezený počet pracovníků štábu podle zvláštních nařízení, schválených velitelem a to diferencovaně podle potřeby. Klamná opatření nelze uvádět v bojových rozkazech, nařízeních a dokumentech, se kterými přichází do styku větší okruh podřízených.

Klamná opatření musí být řízena centrálně, což vyžaduje důsledně rozpracovat technické a organizační řešení možných způsobů. K zabezpečení splnění plánovaných opatření musejí být vytvořeny materiální předpoklady, především pokud se týká skutečné výzbroje a techniky, maskovacího materiálu, jimiž má být vyjádřen charakter naznačovaného objektu, prostoru nebo činnosti. Stejně tak je nutné včas vyčlenit a připravit síly a prostředky k naznačování činnosti a plnění praktických úkolů.

Význam a úloha masek a maket v klamných opatřeních

Obecně rozšiřovaná představa ve vědomí některých štábů o možných způsobech naznačování techniky bývá zpravidla zužována jen na použití jejich **maket**. Tato představa je podle mého soudu nesprávná, neboť nepřátelský průzkum bude v prostorech rozpoznávat do určitého stupně vždy maskovaný předmět průzkumu. Proto základní a počtem převažující způsoby naznačování vojenských objektů v klamných prostorech by měly být vedle sil a prostředků demonstrujících činnost a oživujících tyto prostory, nejrozumnější „klamné masky“, **imitující** maskování různých objektů. Při vhodném umístění těchto „masek“ v klamném prostoru, doplněných dalšími imitačními opatřeními, můžeme nepřítele uvést v omyl, kdy bude usuzovat, že pod maskou je skryta bojová technika, či jiný objekt.

Takovýto způsob imitace, převažující nad maketami, umožňuje v naší armádě zavedení masky měnitelných rozměrů — maska M — určená k zastírání bojové a dopravní techniky. Je natolik netransparentní, že nelze rozpoznat, zda pod ní technika je či nikoliv. Prakticky to tedy znamená, že lze s touto maskovací sítí, umístěnou vhodně v terénu, počítat jako s účinným a ekonomicky výhodným prostředkem k imitování počtů naznačované techniky.

Často jsou vedeny diskuse o účelnosti a potřebnosti maket. Zamítavá stanoviska jsou zdůvodňována tím, že:

- zvyšující se rozlišovací schopnosti technických prostředků snižují význam maket,

- manipulace s maketami, jakož i jejich doprava a oživování jsou pro vojska přítěží,

- použití maket má špatný psychologický účinek na ty, kdož s nimi manipulují,

- je lépe organizovat demonstrační činnost, která je účinnější,

- makety techniky jsou v míru nevyužitelné, zastarávají oproti vývoji techniky.

Podle mého názoru nelze posuzovat význam a oprávněnost maket jako imitačních prostředků pouze z těchto hledisek, ale v komplexu všech opatření k zabezpečení ochrany živé síly a techniky před účinky nepřátelských prostředků ničení.

Při zahájení ozbrojeného konfliktu bez použití jaderných zbraní bude nutné, byť dočasně, vytvářet větší uskupení vojsk na směrech s potřebnou převahou sil a prostředků. To zvyšuje nebezpečí pro vojska v operační sestavě, která tak vytvářejí výhodný cíl pro údery nepřítelů, včetně jaderných. Přirozenou ochranou vojsk v podmínkách používání jaderných zbraní je jejich rozptýlování a potřebné nutné a utajené soustředění jen na nezbytnou dobu. Negativním důsledkem zaujetí velkého prostoru při rozptýlování sestav je nejen proto, že ztěžuje součinnost, možnost velení a zásobování, ale především vede k vytváření značných mezer mezi jednotlivými součástmi.

V takových případech je výhodné využít makety jako imitující prostředky, neboť mohou zaplňovat prostor a tížít nepříteli možnosti zjišťovat mezery v sestavách a vzájemná rozhraní. Makety, použité k demonstrování klamu, mohou nepříteli svádět k podceňování významu prostoru co do odolnosti při volbě směru a tak vytvářet právě zde vhodné předpoklady k jeho ničení. Makety, které záměrně použijeme tak, aby je nepřítel rozpoznával jako makety, mohou jej přivést k představě, že odhaluje klamný prostor. Takto „nabídnutý“ prostor může pro údobí bez použití jaderných zbraní napomáhat utajovat skutečná soustředění vojsk. Nepřítel na takovýto prostor údery nepovede, protože i maskované skutečné objekty v tomto prostoru bude považovat za klamné. V tomto případě jde o metodu „dvojitého klamu“. Konstrukce maket k tomuto účelu by měla umožňovat jejich nasazování na skutečné bojové prostředky formou „masky-makety“.

K objektivnímu hodnocení zda makety jsou či nejsou nutné a potřebné je nutné také zvážit dvojí použitelnost maket:

1. Využití makety jako imitačního prostředku naznačování skutečnosti; maketu ukazujeme náhradou za zastřenou skutečnou techniku nebo jí zmnožujeme cíle, tj. nepřítel vedle skutečnosti zjišťuje navíc makety, které považuje rovněž za skutečnost.
2. Využití maket jako prostředku, který může nepříteli utvrzovat v tom, že zjišťuje klam.

Makety najdou své uplatnění zejména v nepokrytých a nečlenitých prostorech, kde utajit techniku — zejména rozměrnou — je téměř nemožné. Např.

na letištích zastírat letouny maskami tak, aby ani letouny ani jejich masky nebyly zjistitelné, je požadavek nereálný. V tomto případě lze použít **metody zmnožení cílů**, při čemž objekty se naznačí

- klamnými maskami,
- maketami věrohodnými.

Prospěšnost maket jako prostředku ke zmnožování cílů spočívá zejména v možnosti dezinformovat nepřítele o objektech na území státu v době, kdy se zintenzivňuje činnost průzkumu, tj. v období zostřování mezinárodní situace a zvýšeného nebezpečí bezprostředního ohrožení ČSSR, nebo jiného státu — účastníka Varšavské smlouvy. Toto období je z hlediska maskování velmi důležité a účelné uplatnění maket může podstatně kladně ovlivnit další vývoj událostí. U svazů pozemního vojska i letectva se další použití maket v průběhu útočné operace bude zužovat na imitování speciálních objektů a zařízení, zejména v prostorech bojového rozmístění raketového vojska, míst velení, letišť, důležitých týlových zařízení apod. I po přenesení bojové činnosti na území nepřítele bude použití maket na teritoriu nutné za účelem zastírání a především klamání nepřítele o veškeré vojenské činnosti na rozsáhlých prostorech teritoria.

Ke stanovení jaké makety mít k dispozici na teritoriu by měl být rozhodující význam objektů, které mají napodobovat a poskytnout jim relativní ochranu vzhledem k jejich výrazným demaskujícím příznakům, přitahujícím na sebe pozornost průzkumu a vedení jaderných úderů nepřítele.

U maket je nutné brát rovněž v úvahu jejich účinnost vůči základním masovým technickým průzkumným prostředkům nepřítele a současně s tím jak splňují základní takticko-technické požadavky jako věrohodnost, rychlost postavení, mobilnost, skladnost, váha apod.

Z hlediska věrohodnosti a s ohledem na rozvoj průzkumných prostředků přicházejí v současné době v úvahu v podstatě dva typy maket bojové a speciální techniky:

- a) sestavitelné (sklolaminát, hliník, textil)
- b) nafukovací (pogumovaná — pokovená textilie).

V obou případech je nutné počítat, že budou továrně vyráběny případně s víceúčelovým použitím co do druhu a typu. Měly by být maximálně rychle zpohotovitelné, přenosné (případně vlekušopné), v některých případech i samohybné.

Při rozhodování o potřebnosti maket je nutné posoudit co může nepřátelský průzkum odhalit a v čem a jak je možné jej klamat:

1. Především bude průzkum odhalovat vůbec nemaskované objekty a bude tedy bezpečně rozeznávat druhy a typy objektů [techniky]. Naznačování takových objektů vyžaduje mít k dispozici naprosto věrohodné makety a vedle nich i skutečnou techniku.
2. Průzkum nepřítele bude dále zjišťovat částečně maskovanou techniku. Zde zastírání mu do určité míry znesnadňuje rozpoznání podrobností (nelze rozpoznat typ, někdy i druh). Jejich imitování vyžaduje rovněž makety nebo masky-makety, případně další použití masek M a MU a přirozené masky. Odhaduje se, že takovýchto cílů bude asi 30 %.

3. Průzkum v prostoru zjišťuje nejruznější masky o kterých podle různých příznaků usuzuje, že mohou zastírat techniku. Jejich naznačování vyžaduje použít klamné masky, které zpravidla budou představovat kombinaci přirozené a umělé masky (výpomocné maskovací síťoviny, plachtovina apod.). Těchto cílů bude — při vybavenosti vojsk maskami — nejvíce asi 60 %.

Uvedený procentní odhad je velmi hrubý a bude značně ovlivněn řadou faktorů jako terén, roční doba, meteorologické podmínky, stupeň vycvičenosti v maskování, vybavením maskovacími prostředky, maskovací kázní apod.

Orientačně lze stanovit potřebu prostředků k naznačování prostorových cílů takto:

Vyděme z předpokladu, že prostorový objekt, např. svazek, má zhruba 1200 kusů různorodé techniky. Z tohoto počtu v prostorech s průměrnými maskovacími vlastnostmi asi polovinu, tj. 600 kusů, nepřítel nezjistí, neboť lze předpokládat jejich umístění v přirozených skrytech. Ostatních 600 objektů je možné zjistit jako více či méně maskované. Z tohoto množství až $\frac{1}{3}$, tj. asi 200 objektů, může průzkum zjišťovat jako nemaskovanou skutečnou techniku a zbytek, dvě třetiny, tj. asi 400 objektů, může vyhodnocovat jako objekty, zastřené zavedenými maskami nebo nemaskovanou či nedeostatečně zamaskovanou techniku.

Z těchto 400 objektů je možné naznačit

— $\frac{1}{3}$, tj. asi 130 objektů maketami,

— $\frac{2}{3}$, tj. asi 270 objektů „klamnými maskami“.

Z počtu 130 objektů, naznačených maketami lze imitovat celými maketami asi 30 kusů a 100 objektů je možné naznačit polovičními (dělenými) maketami, což vyžaduje potřebu 50 kusů maket. Celkem tedy 80 kusů maket.

Z uvedeného možného příkladu potřeby maskovacích prostředků k naznačení prostorového objektu (v daném případě svazku) je reálné uvažovat o těchto prostředcích:

80 kusů maket různé techniky,

270 kusů maket měnitelných rozměrů (maska M),

200 kusů skutečné bojové, speciální a dopravní techniky, zabezpečující oživování klamného prostoru.

Při tom je nutné vycházet z toho, že veškerá skutečná technika u vojsk je trvale vybavena maskou měnitelných rozměrů odpovídající velikosti, které lze samozřejmě plně využít.

Vzhledem k nejednotnosti názorů na použití různých „poutačů“ k naznačování klamných objektů, především maket techniky, můžeme učinit tyto závěry:

— „Klamné objekty“ mohou na sebe přitahovat pozornost nepřátelského průzkumu a tříštit jeho úsilí a jsou proto významný a potřebný prostředek k tomu, jak dezorientovat a ovlivňovat jednání nepřítelů zejména v době zostřování mezinárodní situace, kdy se oboustranně bude zintenzivňovat činnost průzkumu. Klamné objekty mohou v tomto období podstatně ovlivnit další vývoj událostí;

— význam použití maket, tak jako jiných imitačních prostředků není docenován v rámci ochrany skutečných objektů a činnosti vojsk, kdy rozpoznány nepřitelem jako klamné objekty mohou ho svádět k přesvědčení, že vše co odhalil je pouze klam;

— prostředky naznačování nelze zužovat jen na „makety“ více či méně věrohodné, nýbrž je doplňovat o nejrůznější „klamné masky“, jimiž naznačovat maskovanou techniku s využitím zavedených maskovacích prostředků, jako masek měnitelných rozměrů a masek upravených, různých typů „masek-maket“, pomocí zásahů do terénu ženijními mechanizačními prostředky či trhavinami apod.;

— „klamné masky“ mají nesporný význam zejména v otevřených, nepokrytých a nečlenitých prostorech s nedostatečnou maskovací kapacitou, jako prostředek ke zmnožení cílů.

Při rozboru potřeby maket vycházel jsem z možností nepřátelského průzkumu — co může zjistit a co mu lze „podehrát“, aby klamání bylo věrohodné. Uvedený příklad potřeby poutačů je výsledkem různých teoretických úvah, konzultací a poznatků ze cvičení a může být vhodným vodítkem ženijním náčelníkům k orientační kalkulaci potřeby prostředků k naznačování jakéhokoliv prostorového cíle.